DOI: 10.11649/a.2184

Article No.: 2184

Adeptus
nr 14/2019 r. pismo humanistów

Leoš Šatava, profesor etnologii i socjolingwista. Badacz mniejszości etnicznych i językowych, przede wszystkim Łużyczan, wykładowca na kilku czeskich i słowackich uczelniach, obecnie na Uniwersytecie Karola w Pradze i na Uniwersytecie Świętych Cyryla i Metodego w Trnawie. Gość honorowy konferencji „Mały język – wielki temat” i członek Rady Naukowej czasopisma „Adeptus”.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7660-6119>

e-mail: lsatava@tiscali.cz

Maciej Mętrak, bohemista i etnolog, absolwent studiów doktorskich w Instytucie Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, obecnie asystent w Instytucie Sławistyki PAN. Pomysłodawca i główny organizator konferencji „Mały język – wielki temat”, sekretarz redakcji czasopisma „Adeptus”.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5285-4580>

e-mail: maciej.metrak@ispan.waw.pl

Leoš Šatava, Maciej Mętrak

Wstęp

Problematyka języka i etniczności, wbrew głoszonym niegdyś przewidywaniom, pozostaje we współczesnym świecie wciąż aktualnym fenomenem. Stanowi ona również obiekt ciągłego zainteresowania nauk społecznych, czego dowodzi choćby międzynarodowa konferencja młodych badaczy „Mały język – wielki temat”, która odbyła się w dniach 30.11–1.12.2018 r. w Warszawie. Inicjatorami wydarzenia były dwa warszawskie instytuty sławistyki: Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, zaś wsparcia finansowego i organizacyjnego udzieliło Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna i Czeskie Centrum w Warszawie. Podczas dwóch dni spotkania młodzi badacze – studenci i doktoranci z ośrodków naukowych w 8 krajach (Czechy, Francja, Holandia, Litwa, Niemcy, Polska, Rosja, Serbia) – wygłosili 13 referatów, którym towarzyszyły 3 wykłady zaproszonych gości i wydarzenie finałowe w formie panelu dyskusyjnego. Wystąpienia uczestników konferencji poświęcone były

The study was conducted at the authors' own expense. Authors contribution: article idea (L.Š. and M.M.); writing the manuscript (L.Š. and M. M.).

Author one is a member of the Editorial Board of this journal, author two is a member of the Editorial Team of this journal.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2019.

aktualnej problematyce języków i kultur mniejszości, analizowanej m.in. w kontekście podejmowanych współcześnie działań rewitalizacyjnych. Obok wystąpień o charakterze informacyjnym i dokumentacyjnym podjęto również próby analizy i interpretacji konkretnych przykładów w szerszym kontekście, szukając odpowiedzi na bardziej uniwersalne pytania. Wystąpienia konferencyjne trafiają obecnie do druku w niniejszym numerze czasopisma „Adeptus” Instytutu Slawistyki PAN i przygotowywanym 53 tomie „Zeszytów Łużyckich”, wydawanych przez Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej UW.

Publikacja obejmuje zróżnicowane tematycznie artykuły, których elementem wspólnym jest wspomniana już problematyka mniejszości etniczno-językowych. W numerze znalazły się zarówno węższe studia przypadku, których autorzy przyglądają się z różnych perspektyw konkretnym grupom etnicznym (artykuł Kamila Czaińskiego o języku czesko-polskiego pogranicza, Justyny Majerskiej-Sznajder o krajobrazie językowym Wilamowic, Mariny Sakač o tożsamości etnicznej rusińskiej młodzieży oraz Ayura Zhanayeva i Wojciecha Połecia o buriackim internecie), jak i teksty bardziej teoretyczne, o przekrojowym charakterze (praca Guillemeta Belmara i Maggie Glass poświęcona językom mniejszości w cyfrowym świecie oraz Jeanne Toutous, porównująca ideologiczne aspekty ruchów mniejszościowych w Bretanii i na Łużycach). Oba spojrzenia przecinają się i wzajemnie uzupełniają, skupiając się na współczesności i niedawnej przeszłości opisywanych grup, m.in. Ślązaków, Wilamowian, Rusinów, Buriatów, Bretończyków i Łużyczan.

Zawarte w numerze opracowania dostarczają wielu cennych spostrzeżeń i danych, z których skorzystać mogą badacze problematyki etniczno-językowej. Prezentowane tematy, pomimo swojej różnorodności (która oznacza również korzystną wielość perspektyw i metodologii), potwierdzają, że tematyka ta nie traci znaczenia także w dzisiejszym, coraz bardziej zglobalizowanym i wzajemnie połączonym świecie. Wręcz przeciwnie: zwracanie uwagi na etniczno-kulturową specyfikę i odrębność na przekór trudnym do zatrzymania trendom unifikacji i zapewnienie przestrzeni lokalnemu „małemu światu” – fascynującemu nie mniej niż ten wielki – stanowi wciąż aktualny temat i wielkie wyzwanie naszych czasów. W takim kontekście definiuje globalizację Anthony Giddens, pisząc w swojej „Socjologii”, że stanowi ona „połączenie procesów globalizacyjnych i kontekstów lokalnych, które często prowadzi do wzmocnienia, a nie osłabienia kultur lokalnych i regionalnych”. Wierzymy, że odbicie tego efektu odnaleźć można również w konkretnych przypadkach analizowanych i interpretowanych w niniejszej publikacji, a języki mniejszości, bezcenne dla posługujących się nimi

społeczności i fascynujące dla badaczy, będą nadal trwać i rozwijać się, zarówno na obszarze Słowiańszczyzny, jak i poza jej granicami.

To właśnie chęć pokazania kultur i języków mniejszości jako żywych i reagujących na wyzwania nowoczesności była główną motywacją dla organizacji trwającego w latach 2017–2019 projektu „Mały język – wielki temat” (konferencja pod tym samym tytułem była zaledwie jedną z jego części). Całość przedsięwzięcia obejmowała cykl spotkań z młodymi aktywistami, działaczami i badaczami mniejszości językowych Słowiańszczyzny (w tym użytkownikami języków niesłowiańskich, na które języki i kultura słowiańskich sąsiadów wywarły wyraźny wpływ) i początkowo, w roku akademickim 2016/2017, stanowiła uzupełnienie konwersatorium „Najmniejsze języki Słowiańszczyzny” prowadzonego w ISZiP UW przez mgr. Macieja Mętraka. W latach 2017/2018 i 2018/2019, dzięki wsparciu finansowemu Wydziału Polonistyki UW i Stowarzyszenia Pracownia Etnograficzna, wydarzenia cyklu uzyskały większy zasięg, służąc popularyzacji tematu także poza środowiskiem akademickim. W ramach cyklu odbyło się łącznie 10 pojedynczych spotkań¹, konferencja (w której programie znalazły się 3 wykłady nawiązujące formą do wcześniejszych spotkań i dyskusja panelowa²), oraz studencki wyjazd na praktyki muzealne, w którym udział wzięli członkowie Koła Naukowego Słowistów UW, zaangażowani dotąd w organizację cyklu „Mały język – wielki temat” i konferencji³.

Citation:

Šatava, L., & Mętrak, M. (2019). Wstęp. *Adeptus*, 2019(14). <https://doi.org/10.11649/a.2184>

¹ Spotkania poświęcone były językowi wilamowskiemu (11.04.2017, prelegenci: Bartłomiej Chromik i Tymoteusz Król), językom łużyckim (20.04.2017, Nicole Dołowy-Rybińska), prawom językowym mniejszości (9.05.2017, Tomasz Wicherkiewicz), językowi jidysz (16.05.2017, Magdalena Kozłowska), językowi łemkowskiemu (26.04.2018, Marta Watral), językom buriackiemu i jakuckiemu (8.05.2018, Künnej Takaahaj i Ayur Zhanaev), mniejszościowemu aktywizmowi i polityce (21.05.2018, Nicole Dołowy-Rybińska i Tomasz Wicherkiewicz), językowi kaszubskiemu (19.03.2019, Mateusz Titės Meyer), polskim Romom (16.04.2019, Andrzej Grzymała-Kazłowski, po wykładzie odbyła się projekcja czeskiego dokumentu „FC Roma” poprzedzona wstępem Weroniki Parfianowicz) i dziedzictwu kulturowemu Wilamowic (5.09.2019, Anna Bińka i Katarzyna Waszczyńska).

² Wykład inauguracyjny Leoša Šatavy pt. *Options and methods of language planning* (30.11.2018), spotkanie z przedstawicielami mniejszości czeskiej z Zelowa (30.11.2018, Wiera Pospiszył i Karol Pospiszył), wykład pt. *Mazurski los i mazurska mowa* (1.12.2018, Katarzyna Sobolewska i Piotr Szatkowski) i debata tłumaczy literatury pięknej na polskie języki mniejszościowe pt. *Małą łyżką smakuje dłużej* (1.12.2018, goście: Artur Jabłoński, Grzegorz Kulik, Justyna Majerska-Sznajder, Piotr Szatkowski, Marta Watral, prowadzenie: Artur Czesak), nagranie z debaty dostępne jest jako 20 wydanie podcastu Stowarzyszenia Tłumaczy Literatury „Na przekład”, a jej komentowany zapis zostanie opublikowany w „Zeszytach Łużyckich”.

³ Wyjazd do Wilamowic odbył się 23–27.09.2019, a jego koordynatorami byli Maciej Mętrak z ISZiP UW i Tymoteusz Król z IS PAN/Stowarzyszenia Wilamowianie. Wzięło w nim udział sześcioro studentów ISZiP (Zuzanna Kierwiak, Antoni Kowalczyk, Eliza Markiewicz, Filip Wielechowski-Olszak, Zuzanna Woszczerowicz, Adam Zygmunt). Uczestnicy wyjazdu opracowali łącznie 84 kompletne karty katalogowe przedmiotów muzealnych, wraz ze zdjęciami, na potrzeby planowanego muzeum języka i kultury wilamowskiej.